

Rûhu'l-Edeb

Arapça-Türkçe Manzum Sözlük
(İnceleme-Metin-Sözlük-Tıpkıbasım)
Hayâtî-zâde Şeref Halil

Yazar

Dr. Orhan Kılıçarslan

ISBN: 978-625-7305-15-0

1. Baskı

Mart, 2021 / Ankara

Grafiker®

Yayınları

Yayın No: 381

Web: grafikeryayin.com

**Kapak, Sayfa Tasarımı,
Baskı ve Cilt**

Grafiker®

Grafik-Ofset Matbaacılık Reklamcılık
Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.

Oğuzlar Mahallesi

1396. Cadde No: 6/A

06520 Balgat-ANKARA

Tel : 0 312. 284 16 39 Pbx

Faks : 0 312. 284 37 27

E-mail : grafiker@grafiker.com.tr

Web : grafiker.com.tr

Kitabın hukuksal ve bilimsel sorumluluğu yazarına aittir.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	5
KISALTMALAR.....	7

GİRİŞ

GELENEK İÇİNDE MANZUM SÖZLÜKLER

Gelenek İçinde Manzum Sözlükler.....	9
--------------------------------------	---

1. BÖLÜM

HAYÂTÎ-ZÂDE ŞEREF HALÎL VE RÛHU'L-EDEB'İ (İNCELEME)

Hayâtî-zâde Seyyid Şeref Halîl.....	15	—————
Rûhu'l-Edeb'in Şekil ve Muhteva Özellikleri.....	17	3
Eserin Nüshası ve Tavsifi.....	17	—————
Eserin Adı.....	17	
Eserin Tertibi.....	19	
Eserin Muhtevası.....	22	
Sebeb-i Tahrîr.....	25	
Allahın İsimleri ve Peygamberler Bahsi.....	29	
İlim Bahsi.....	39	
Felekler Bahsi.....	41	
Zamanlar Bahsi.....	44	
Arz Bahsi.....	47	
Sular Bahsi.....	48	
Beldeler Bahsi.....	50	
Emirler Bahsi.....	52	
Saltanat, Harp ve Tedbir Bahsi.....	53	
Mal-Mülk Bahsi.....	55	
Cömertlik ve Cimrilik Bahsi.....	57	
Güzellik Bahsi.....	57	

SONUÇ.....	59
KAYNAKÇA.....	61
ÇEVİRİ YAZI ALFABESİ.....	65
METİN ÜZERİNE NOTLAR.....	67
2. BÖLÜM RÛHU'L-EDEB (METİN).....	69
3. BÖLÜM SÖZLÜK.....	159
TIPKIBASIM.....	195

ÖNSÖZ

Sözlükler, bir dilin söz varlığını gösteren eserlerdir. Başlangıç olarak dilde anlaşılmayan yapıların izahı amacıyla oluşturulan bu eserler, tarihi seyir içinde farklı biçimlerde de hazırlanmıştır. Birbirine coğrafya, inanç vb. açılardan yakın olan kültürlerde kelimelerin karşılıklarının verildiği sözlüklere ihtiyaç hissedilmeye başlanmış ve zaman içinde bu ihtiyacı karşılayacak sözlükler hazırlanmıştır. Türk dilinin etkileşim içinde bulunduğu Arapça ve Farsça dillerinde yer alan kelimelerin anlamlarının verildiği sözlükler, gelenek içinde manzum biçimde de yazılmıştır. Özellikle eğitimde tercih edilen bu sözlüklerin özellik ve usullerinin oluşması ile birlikte iki dilli veya çok dilli örnekler verilmeye başlanmıştır.

Sözlük hazırlama gerekliliğinin başlangıç noktalarından olan anlaşılma güçlüğü bulunan kelime ve/veya ifadelerin bir araya getirilip açıklanması, dönem dönem verilen örnekler ile devam ettirilmiştir. *Tuhfe-i Vehbî* ve *Nuhbe-i Vehbî* isimleri ile Farsça-Türkçe ve Arapça-Türkçe iki manzum sözlüğü olan Sümbülzâde Vehbî'nin *Nuhbe*'si örnek alınarak yazılan *Rûhu'l-Edeb* adlı Arapça-Türkçe manzum sözlük de bu örneklerden biridir. *Rûhu'l-Edeb*, babası Ahmed Hayâtî'nin vefatıyla yarım kalan *Nuhbe* şerhini tamamladıktan sonra bu esere benzer bir eser oluşturma fikri hâsıl olan Hayâtî-zâde Şeref Halîl tarafından yazılmıştır. Şeref Halîl eserini, *Nuhbe*'de deyimlerin, tabirlerin, künyelerin anlamlarının verildiği ikinci kısmı örnek alıp ilavelerle genişleterek meydana getirmiştir.

Çalışmanın giriş kısmında gelenek içinde yazılmış manzum sözlüklere ilişkin genel bir literatür oluşturulmaya çalışılmış, özellikle Arapça-Türkçe manzum sözlüklere ilişkin bilgiler sunulmuştur. Birinci kısımda ilk olarak Hayâtî-zâde Şeref Halîl ve eserleri hakkında bilgiler verilmiş, sonrasında *Rûhu'l-Edeb*'in alt başlıklarla birlikte şekil ve muhteva incelemesi yapılmıştır. Çalışmanın ikinci bölümünde eserin tespit edilebilen tek nüshasından hareketle hazırlanan metni verilmiştir. Alfabetik şekilde oluşturulan sözlük kısmı üçüncü bölümde yer almaktadır. Karşılaştırma yapılabilmesi

ihtiyacı göz önünde bulundurularak çalışmanın son kısmına eserin tıpkıbasımını eklenmiştir.

Eserin hazırlanması aşamasında desteklerini eksik etmeyen kıymetli hocam Prof. Dr. İsmail Hakkı Aksoyak'a, eserin Arapça kısımlarının çözülmesi noktasındaki yardımlarından dolayı Doç. Dr. Rifat Uslu ve Dr. Haydar Bayatlı'ya, katkılarından dolayı Bilal Güzel ve Mübarek Atan'a, çalışma sürecinde kendilerini ihmal ettiğim aileme teşekkür ederim.

Dr. Orhan Kılıçarslan